

LCRM – Legal Resources Centre from Moldova

Rețelele sociale – gardieni sau detractori ai libertății de exprimare?

Jomir Dumitru · Wednesday, April 14th, 2021

Până nu demult, majoritatea din noi obișnuiam să aflăm știrile și evenimentele din toată lumea citind presa scrisă sau pornind televizorul și răsfoind canalele TV. În ultimii ani însă, ceva s-a schimbat dramatic în această rutină. Cu mult înainte de a porni televizorul sau de a cumpăra un ziar, știrile de ultimă oră ajung aproape instant la noi prin intermediul unui telefon mobil, prin notificări instantane, canale telegram sau pe „pereții” conturilor noastre de socializare. Pentru mulți dintre noi, verificarea „wall-ului” de pe Facebook sau de Instagram a devenit o rutină zilnică cu care începem sau ne încheiem ziua.

Odată cu această schimbare, indiferent dacă suntem conștienți sau nu, rețelele sociale și-au schimbat și ele rolul – de la un simplu instrument de interacțiune între prieteni, cunoscuți, foști colegi de clasă sau facultate, într-un intermediar care primește și împarte cu noi, utilizatorii, informații și știri din întreaga lume.

Fără a nega beneficiile evidente ale unor astfel de căi de comunicare, platformele de socializare care acționează ca intermediari în acest proces au ajuns să aibă un rol mult mai important decât la prima vedere, odată ce informația care „apare” la fiecare utilizator pe așa numitul wall (*perete*) nu de fiecare dată depinde în totalitate de preferințele individuale, ci de niște reguli distincte, deseori automate, elaborate printr-un algoritm sofisticat puse în acțiune de către această platformă de socializare. Lucrurile devin și mai complicate atunci când platformele decid singure ce conținut poate fi blocat și ce conținut este protejat de libertatea de exprimare, chiar dacă acesta supără sau șochează.

Acest lucru ne aduce la o întrebare care capătă mai multă amploare în spațiul public și mediul academic – și-au asumat oare platformele de socializare noi roluri și responsabilități fără a avea un mandat expres de a face acest lucru? Ar trebui platformele de socializare să se confrunte cu noi roluri, implicit responsabilități și obligații, luând în considerare rolul pe care îl joacă în facilitarea sau uneori limitarea dreptului nostru de a căuta, primi și transmite informații? Încercăm să răspundem astăzi la câteva din aceste întrebări.

Platformele de socializare și libertatea de exprimare

Libertatea de exprimare este considerată a fi unul dintre pilonii democrației, iar exercițiul său prin intermediul platformelor de social media este adesea calificat de către mediul academic drept „oxigenul democrației”. [1] Cadrul internațional al drepturilor omului oferă un set complet de

instrumente pentru a asigura libertatea de exprimare în mediul online. Ca valoare comună globală, libertatea de exprimare este recunoscută de art. 19 din Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO) și codificată în continuare în art. 19 din Pactul internațional privind drepturile civile și politice (PIDCP).

Consiliul ONU pentru Drepturile Omului a elaborat Comentariul general nr. 34 (CG nr. 34) în anul 2011, care explică conținutul normativ al dreptului la libertatea de exprimare consacrat în PIDCP. Conform CG nr. 34, libertatea de exprimare include „exprimarea și primirea de comunicații ale oricărei forme de idei și opinii capabile de transmitere către alții, inclusiv discurs politic, comentarii proprii și despre chestiunile publice, sondaje, discuții despre drepturile omului, jurnalism, cultură și expresie artistică, predare și discurs religios”. CG extinde mijloacele de diseminare a informațiilor, menționând forme de audiovizual, precum și „moduri de expresie electronice și bazate pe internet”.

Moderarea conținutului de către platformele de socializare

Moderarea conținutului este practica prin care o rețea de socializare se ocupă de trierea, verificarea (și uneori blocarea) conținutului (știri, poze, comentarii, altele) plasat de utilizatori, în conformitate cu regulile „termenilor și condițiilor” elaborate de către această platformă.[2] Termenii și condițiile pe care companiile de internet le stabilesc deseori interzic diferite tipuri de conținut. Mai mult, ceea ce este considerat conținut legal pe această platformă în particular variază în funcție de țări și regiuni. De obicei, platformele sociale vor include atât conținutul ilegal, cât și conținutul pe care, în ciuda legalității sale, este considerat nedorit în lista conținutului pasibil spre moderare. Exemplele pot include imagini nud, conversații despre sex și anumite tipuri de discurs care poate fi catalogat drept discurs discriminatoriu sau discurs de ură.[3]

Deciziile cu privire la moderarea conținutului și consecințele sale, care ar putea include eliminarea permanentă a conținutului, suspendarea contului sau chiar interzicerea unui utilizator de pe o platformă, pot avea ramificații nu numai pentru libera exprimare, ci și alte drepturi fundamentale, precum dreptul la libertatea de asociere, precum și pentru a se bucura de drepturile economice, sociale și culturale.

Responsabilități corporative privind drepturile omului în ceea ce privește moderarea conținutului și libertatea de exprimare

În 2014, o cauză judecată în fața Curții Europene a Drepturilor Omului a adus la lumină o provocare specifică asigurării libertății de exprimare online din perspectiva responsabilității pentru comentariile făcute de utilizatorii pe o platformă de internet. În cazul *Delphi v. Estonia*, CEDO a examinat problema responsabilității platformei în lumina comentariilor făcute de către utilizatori pe un portal de știri despre un articol.[4] Solicitantul, unul dintre cele mai mari portaluri media din Estonia, a fost obligat să șteargă anumite comentarii presupuse defăimătoare, inclusiv conținutul amenințător referitor la o persoană. Compania a iradiat comentarii pretins defăimătoare, dar a refuzat să repare daunele. În cele din urmă, instanțele naționale au obligat compania să plătească daunele, care este unul dintre motivele pentru care solicitanții au adresat această problemă CEDO, invocând că au fost cenzurați.[5]

Unul dintre argumentele invocate de portalul de știri a fost că acesta a acționat ca un intermediar care le-a permis utilizatorilor să-și transmită opiniile, dar nu ca editor unic, pentru care aceștia ar fi răspunzători pentru conținutul de pe site-ul lor web.[6] Solicitantul a clarificat în continuare că nu

exist? nicio lege care s? impun? companiei solicitante obliga?ia de a monitoriza în mod pro activ comentariile utilizatorilor, în cazul în care autorii reali ai comentariilor ar trebui s? fie responsabili pentru con?inutul acestora.[7]

Într-o disput? care a ajuns pân? la Marea Camera CtEDO, curtea a declarat c? „Datorit? interesului [lor] economic în publicarea comentariilor, atât un editor al presei tip?rite, cât ?i un operator de portal de internet cum ar fi platforma web în cauz? pot fi considera?i pasibili de o anumit? r?spundere. În particular, CEDO a men?inut concluziile instan?elor na?ionale prin care portalul era responsabil cu monitorizarea ?i moderarea comentariilor considerate inadecvate.[8] Curtea de la Strasbourg a concluzionat, printre altele, c? societatea reclamant? trebuie considerat? c? a exercitat un grad substan?ial de control asupra comentariilor publicate pe portalul s?u ?i a impus societ??ii solicitante obliga?ia de a elimina de pe site-ul s?u web, f?r? întârziere dup? publica?ie, comentariile def?im?toare.[9]

Cazul Delfi este unul reprezentativ dar nu unul singur. Platformele de socializare precum Facebook sau analogii s?i ru?i Vkontakte ?i Ok.ru definesc în diferite straturi nivelul responsabilit??ii lor ca intermediari ai libert??ii de exprimare, dar de cele mai multe ori ?i-l limiteaz?. De exemplu, acordul utilizatorului Facebook prevede c? poate elimina orice con?inut sau informa?ii pe care utilizatorii le posteaz? pe Facebook dac? consider? c? încalc? politicile Facebook.[10] În acela?i timp, Facebook sus?ine c? nu este responsabil pentru ac?iunile, con?inutul, informa?iile sau datele ter?ilor.[11] Acest lucru implic? preten?ia companiei de a adera la abordarea impar?ial? / neutr? în care î?i retrace responsabilitatea pentru reglementarea con?inutului ?i atât la o abordare pro activ?, când ia decizii de reglementare a unui con?inut specific:

„Când guvernele cred c? ceva de pe internet încalc? legile lor, pot contacta companii precum Facebook ?i ne pot cere s? restric?ion?m accesul la con?inutul respectiv. În mod similar, putem primi ordine de restric?ionare a con?inutului de la instan?ele din ??rile în care furniz?m servicii sau cereri de la entit??i neguvernamentale, precum membri ai comunit??ii Facebook, ONG-uri ?i organiza?ii caritabile. Dac?, dup? o examinare legal? atent?, stabilim c? con?inutul este ilegal în conformitate cu legisla?ia local?, atunci îl vom face indisponibil în ?ara sau teritoriul relevant. ”
[12]

Exist? ?i abord?ri mai directe, în care platforma de social media decide singur? restric?ionarea accesului sau blocarea con?inutului pentru utilizatori, chiar ?i f?r? o solicitare din partea Guvernului. În ianuarie 2021, compania Twitter a decis suspendarea permanent? a contului fostului pre?edinte SUA Donald Trump din cauza riscului de incitare în continuare a violen?ei, pretins realizate de c?tre fostul pre?edinte în contextul alegerilor din 2020.[13] Acest lucru ne aduce la o întrebare central? care urmeaz? s? fie clarificat? – dac? î?i pot asuma platformele de socializare noi roluri ?i responsabilit??i de blocare a con?inutului, ?i în ce m?sur? acest lucru poate înc?lca libertatea de exprimare. În orice caz, o asemenea responsabilitate trebuie s? treac? un control judiciar.

Pe de alt? parte, re?elele de socializare din rusia Vkontakte sau Ok.ru, una dintre cele mai vizitate platforme de socializare din Rusia ?i din fostele republici sovietice, cu un flux zilnic de milioane de utilizatori adopt? o abordare diferit?. Conform standardelor comunit??ii platformelor, utilizatorii sunt obliga?i s? respecte prevederile legisla?iei ruse?ti. Termenii VK ?i alte documente speciale ale administra?iei site-ului. La o cerere similar?, conform acordului de licen?? OK.ru, platforma î?i rezerv? puterea de a cenzura / ?terge / orice con?inut care consider? c? încalc? legile Federa?iei Ruse. Platforma î?i rezerv? dreptul de a ?terge, f?r? nicio justificare ?i f?r? notificare, orice

conținut, inclusiv conținut care, în opinia licențiatorului, încalcă și / sau poate încălca legile Federației Ruse. În asemenea caz, există pericolul că rețelele sociale pot acționa mai degrabă decât neapărat ca și gardieni ai libertății de exprimare, ci mai degrabă detractori ai acestei libertăți.

Recomandări regionale privind platformele de socializare și libertatea de exprimare

Recomandarea CM / Rec (2012)4 a Comitetului de Miniștri către statele membre privind protecția drepturilor omului în ceea ce privește serviciile de rețele sociale stabilește, printre altele, că serviciile de rețele sociale sunt un instrument de exprimare cu un mare potențial de a promova exercitarea și drepturilor omului și a libertăților fundamentale, în special libertatea de exprimare. În același timp, recomandarea exprimă îngrijorarea faptului că drepturile omului pot fi amenințate pe rețelele de socializare.

Această recomandare statelor membre, în consultare cu actorii din sectorul privat și societăți civile, să elaboreze și să promoveze strategii coerente pentru a proteja și promova respectarea drepturilor omului în ceea ce privește serviciile de rețele sociale, în special prin angajarea cu furnizorii de rețele sociale pentru a realiza următoarele acțiuni:

- să ofere utilizatorilor rețelelor sociale un mediu care să le permită să își exercite în continuare drepturile și libertățile;
- să crească gradul de conștientizare a utilizatorilor, prin intermediul unui limbaj clar și ușor de înțeles, cu privire la posibilele provocări ale drepturilor lor și la modalitățile de a evita un impact negativ asupra drepturilor altor persoane atunci când utilizează aceste servicii;
- să protejeze utilizatorii față de a limita libertatea de exprimare și accesul la informații;
- să îmbunătățească transparența cu privire la prelucrarea datelor și abținerea de la prelucrarea ilegală a datelor cu caracter personal.

Rămâneți alături de CRJM pentru a afla mai multe detalii despre noile tehnologii și drepturile omului în era digitală. Ne puteți urmări pe pagina noastră web CRJM.org și rețelele de socializare Facebook, OK.ru, Twitter, LinkedIn.

Acest articol face parte dintr-o serie de publicații non-academice realizate de Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) în cadrul proiectului „Program de capacitate în drepturi digitale” susținut de Centrul Internațional pentru Drept non-profit (ICNL). Opiniile exprimate aparțin CRJM și nu reflectă în mod necesar poziția ICNL.

[1] Benedej W., Ketterman M., „Freedom of Expression and the Internet”, Council of Europe Publishing, Strasbourg, 2013, p. 24. p. 24.

[2]

<https://www.accessnow.org/cms/assets/uploads/2019/05/AccessNow-Preliminary-Recommendations-On-Content-Moderation-and-Facebooks-Planned-Oversight-Board.pdf>

[3]

<https://www.accessnow.org/cms/assets/uploads/2019/05/AccessNow-Preliminary-Recommendations-On-Content-Moderation-and-Facebooks-Planned-Oversight-Board.pdf>

[4] CEDO, Delfi AS v. Estonia, ECtHR 64669/09, din 17 februarie 2014, disponibil [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22display%22:\[2\],%22itemid%22:\[%22002-8960%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22display%22:[2],%22itemid%22:[%22002-8960%22]%7D).

[5] Ibidem. para. 68.

[6] Ibidem, para. 69.

[7] CEDO, Delfi AS v. Estonia, ECtHR 64669/09, din 17 februarie 2014, para. 77 disponibil [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22display%22:\[2\],%22itemid%22:\[%22002-8960%22\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22display%22:[2],%22itemid%22:[%22002-8960%22]%7D).

[8] Ibidem, para. 112.

[9] Ibidem, para. 157.

[10] Facebook, politica legal?: <<https://www.facebook.com/legal/terms>> sec?iunea 5. Protecting Other People's rights, pct. 2.

[11] Facebook, politica legal?: <<https://www.facebook.com/legal/terms> sec?iunea 15. disputele, pct. 3.

[12] <https://www.facebook.com/help/1601435423440616?helpref=related>.

[13] https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2020/suspension.

This entry was posted on Wednesday, April 14th, 2021 at 10:23 am and is filed under [Blog](#). You can follow any responses to this entry through the [Comments \(RSS\)](#) feed. Both comments and pings are currently closed.